

Mișcarea de rezistență armată anticomunistă din România - între negare și hiperbolizare

Florian Banu

Aflată în rândul subiectelor *tabu* pentru istoriografia română din perioada comunistă, mișcarea de rezistență armată anticomunistă din România s-a bucurat, după 1990, de un interes aparte atât din partea specialiștilor (mai ales istorici, dar și sociologi, psihologi), cât și din partea publicului larg.

Datorită existenței unui larg „orizont de așteptare”, pe piață au apărut numeroase volume de memorii ale participanților la această mișcare, studii de specialitate, volume de documente din arhivele regimului comunist, s-au realizat filme documentare, dar și artistice. Ca urmare, de la o sărăcie extremă a surselor de informare privind mișcarea de rezistență armată anticomunistă s-a ajuns, într-un interval de timp relativ scurt, la o abundență de informații, nu de puține ori contradictorii, susceptibile de interpretări diverse și, ca atare, reclamând tot mai imperios o abordare profesionistă a fenomenului.

Comunicarea noastră intenționează să realizeze o trecere în revistă a peisajului istoriografic și publicistic relativ la problema rezistenței, să contureze o imagine generică a grupurilor de rezistență și să pună în evidență deficiențele de abordare a problemei, deficiențe semnalate în primul rând prin absența unor răspunsuri credibile, fundamentate pe izvoare istorice veridice, la întrebări de tipul: *ce se înțelege prin «mișcare de rezistență armată anticomunistă»? , care sunt criteriile după care un grup înarmat poate fi considerat „de rezistență anticomunistă”? , ce se înțelege prin caracterul național al mișcării de rezistență? care au fost motivațiile luptătorilor din rezistență, obiectivele lor și cât s-a realizat din ele? care a fost impactul mișcării de rezistență armată anticomunistă asupra mentalului colectiv al epocii? ș.a.m.d.*

Parafrazând aforismul conform căruia „drumul spre iad e pavat cu bune intenții”, considerăm că mulți dintre cei ce s-au ocupat de studierea fenomenului rezistenței armate, încercând să sublinieze eroismul luptătorilor din rezistență și importanța acestei lupte, au hiperbolizat multe din elementele constitutive ale

fenomenului, oferind astfel negaționiștilor ocazia să arunce în derizoriu sacrificiul atâtor și atâtor români iubitori de libertate și demnitate.

Din acest punct de vedere, pot fi amintite aici aprecieri ca aceea a prof. Gheorghe Boldur Lățescu, care, în iulie 2004, nota: „episodul luptei armate din munții României, **unic în țările est-europene aservite Moscovei** (subl. ns. - F.B.), rămâne în istorie ca una dintre cele mai extraordinare mișcări de Rezistență anticomunistă”¹. Referindu-se la rezistența armată din România, un alt autor afirmă și el că a fost „singulară pe tot cuprinsul lagărului comunist european, dând românilor o notă aparte, din păcate nerecunoscută nici pe plan european și nici internațional”². Fără a insista asupra formulelor hiperbolizante, mult mai numeroase, vom spune doar că acestea sunt axate pe câteva elemente privind durata rezistenței, amploarea ei (extinderea spațială și numărul de luptători), violența represiunii, toate considerate ca fiind unice, fără precedent sau excepționale.

Referindu-se la capcana hiperbolizării rezistenței anticomuniste, Aurora Liiceanu identifică atât o explicație cauzală, cât și pericolele ce derivă dintr-o astfel de abordare: „Frustrările și reprimarea, ca și tentația stereotipurilor, au fost, probabil, atât de mari încât doar o glorificare a rezistenței în general putea produce o imagine care să fleteze orgoliul național. Glorificarea însă, cu discursul său excesiv, patetic,

¹ Ilie Popa (coord.), „«Experimentul Pitești» - comunicări prezentate la Simpozionul «Experimentul Pitești – reeducarea prin tortură», ediția a III-a, Pitești, 26-28 septembrie 2003”, Fundația Culturală Memoria, Pitești, 2004, p. 13. Ori, astăzi este binecunoscut faptul că mișcări armate de rezistență anticomunistă au existat atât în spațiul ex-sovietic, cât și în alte state incluse în orbita sovietică după 1944, chiar dacă am aminti numai Organizația Naționaliștilor Ucrainieni (OUN) sau organizația Wolnosc i Niepodeglosc (WiN: „Libertate și Independență”) constituită în Polonia din rămășițele armatei naționale poloneze condusă de generalul Bor-Komarovski – cf. Christopher Andrew, Oleg Gordievski, *K.G.B. Istoria secretă a operațiunilor sale externe de la Lenin la Gorbaciov*, București, Editura All, 1994, p. 271-275; pentru rezistența din spațiul ex-sovietic, vezi K.V. Tauras, *Guerilla Warfare on the Amber Coast*, New York, Voyages Press, 1961, A. Silde, *Resistance Movement in Latvia*, Stockholm, Latvian National Foundation, 1972, Jouzas Daumantas, *Fighters for freedom: Lithuanian partisans versus the USSR (1944-1947)*, New York, Manyland Books, 1975, Mart Laar, *War in the Woods. Estonia's Struggle for Survival. 1944-1956*, Washington D.C., The Compass Press, 1992.

² Liviu Tudoraș, *Un erou al rezistenței armate anticomuniste din Munții Vrancei: Gheorghijă Bălan*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 314.

emoțional, adesea nemăsurat în nuanțe superlative³, pasional, a impus conștiinței publice eroi aproape de neînțeles, lipsiți de substanța vieții, de acel amalgam complicat și subtil pe care individualitatea o are prin singularitate, ambivalență și consistență uneori contradictorie”⁴.

Profitând de astfel de excese, provocate de o apropiere exagerat sentimentală față de fenomenul studiat, persoane interesate în neantizarea oricărei forme de rezistență anticomunistă au trecut la minimizarea, ironizarea și chiar negarea totală a mișcării armate de rezistență armată anticomunistă.

Aceste atitudini sunt frecvente și, într-o oarecare măsură, de înțeles, în literatura memorialistică a foștilor ofițeri de securitate. Astfel, referindu-se la rezistența armată anticomunistă din zona Câmpulung Muscel, generalul în rezervă Nicolae Pleșiță afirma: „N-a existat nici o luptă de rezistență. Era o grupare cu obârșie din perioada lotrilor. Nu se putea să nu apară fenomenul lotrilor aici. E specific zonei. Istoricește, era obligatoriu să apară gruparea Arsenescu-Arnăuțoiu din zona Argeșului”⁵.

În opinia unui alt general de securitate în rezervă, Neagu Cosma, în mișcarea de rezistență anticomunistă, „pe lângă vechile rețele engleze, franceze și americane, s-au angrenat mai ales oameni care aparțineau claselor în pericol să dispară de pe firmamentul politic – moșierimea și burghezia. În rețelele serviciilor de spionaj menționate se aflau de acum miniștri și foști miniștri, diplomați, generali și ofițeri, ingineri și specialiști de primă mărime; lipseau cu desăvârșire muncitorii și țărani. Excepție au făcut doar când era vorba de organizația legionară, în care erau înregimentați cu mulți ani în urmă”⁶.

Din păcate, astfel de abordări se regăsesc și în lucrări cu caracter științific, dar care sunt realizate de persoane cu o experiență care îi împiedică să se debaraseze

³ Referindu-se la membrii grupului Teodor Șușman, o autoare nota: „Având în vedere forțele masate în capturarea unor oameni simpli, se poate spune, fără ironie, că fuga lor a fost eroică” – Clara Cosmineanu, *Eroi fără glorie, eroii anonimi. Grupul Teodor Șușman (1948-1958)*, în Gh. Onișoru, (coord.), „Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România. 1944-1962”, București, Editura Kullusys, 2003, p. 86.

⁴ Aurora Liiceanu, *Rănilor memoriei. Nucșoara și rezistența din munți*, Iași, Polirom, 2003, p. 13.

⁵ *Ochii și urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleșiță. Dialoguri consemnate de Viorel Patrichi în perioada aprilie 1999-ianuarie 2001*, București, Editura Lumea, 2001, p. 86.

⁶ Neagu Cosma, *Cupola. Securitatea văzută din interior. Pagini de memorii*, Editura Globus, București, 1994, p. 101.

complet de șabloanele trecutului. Astfel, autorii volumului III din „Cartea Albă a Securității”, referindu-se la „rezistența armată anticomunistă din munți”, apreciau că „dincolo de câteva exemple de o rectitudine exemplară, între care se înscrie și cel oferit de maiorul Nicolae Dabija, într-o măsură substanțială, genul acesta de rezistență anticomunistă a fost alimentat de oameni lipsiți de un orizont politic clarvăzător, de legionari trecuți în solda americanilor și nu doar odată de indivizi asupra cărora apăsau și culpele unor grave infracțiuni penale”⁷.

Evident, astfel de calificări ar merita comentarii mult mai ample, dar ne vom mulțumi doar să subliniem că persoanele „de o rectitudine exemplară” din rezistență au fost departe de a fi puține, precum și faptul că, potrivit Codului Penal în vigoare în acea epocă, *orice acțiune de opoziție politică reprezenta o infracțiune*. Așadar, „culpele unor grave infracțiuni penale” planau asupra membrilor grupurilor de rezistență chiar din momentul când își afirmau deschis orientarea anticomunistă. Tendențiozitatea unor astfel de aprecieri, caracterizate printr-un amestec abil de real⁸ și fals, este dovedită pe deplin de calificarea rezistenței armate anticomuniste drept o „reacție oarbă și dezlânată, în cele mai multe dintre secvențele ei”⁹.

Un alt exemplu este oferit de lucrarea colectivă *Istoria Jandarmeriei române. 1850-2000*, apărută la editura Sylvi din București, în anul 2000, în care se scrie, încă, despre faptul că: „În perioada 1950-1953, în diferite zone de pe teritoriul național existau persoane înarmate care, constituite în grupări, desfășurau *acțiuni de dezinformare a populației* (subl. ns. F.B.) și de propagandă ostilă noului regim” (p. 265). Limbajul și optica anilor '50 sunt conservate și în paginile următoare.

Încă și mai trist este faptul că și la nivelul oamenilor simpli se conservă anumite stereotipii asupra rezistenței armate, ba, uneori, șabloanele impuse de regimul comunist sunt radicalizate de interesele economice contradictorii dintre foștii luptători și concetățenii lor. Astfel, în cazul comunei Nucșoara, fostă „cartier general” al grupului Arsenescu-Arnăuțoiu, un studiu sociologic recent identifica o aversiune acută față de supraviețuitorii persecuțiilor comuniste și conturarea în mentalul colectiv

⁷ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. III, București, 1995, p. 52.

⁸ Este perfect adevărat că printre membrii unor grupuri de rezistență s-au aflat, pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă, persoane care erau urmărite pentru unele delictе de drept comun, acest lucru neînsemnând însă că respectivul grup era o bandă de tâlhari, cum încerca adesea să acrediteze ideea în epocă Securitatea.

⁹ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. III, București, 1995, p. 52.

a unei imagini puternic deformate asupra acțiunilor anticomuniste, acțiuni care sunt uneori complet negate¹⁰.

Într-un memoriu adresat președintelui României, în urmă cu câțiva ani, și semnat de peste 40 de locuitori ai comunei, făcându-se referire la activitatea grupului de rezistență amintit, se preciza: „un grup restrâns de cetățeni s-au coalizat cu banda legionară Arsenescu-Arnăuțoiu, care au fost condamnați în urma faptelor săvârșite. (...) Faptele lor s-au concretizat în a fura diferite alimente, animale de la oamenii din sat pentru a-i hrăni pe aceștia. Mai mult decât atât, aceștia au omorât oameni, precum și soldați ai țării care nu au avut nici o legătură cu P.C.R., aceștia executându-și stagiul militar”¹¹.

Pentru a evita distorsionarea faptelor istorice de către persoane animate de diverse rațiuni ce țin, cel mai adesea, de sfera politicului și nu de cea a științei istorice, se impune, așadar, o abordare obiectivă a fenomenului atât de complex cunoscut sub denumirea generică de „mișcare națională de rezistență armată anticomunistă”.

În 1995, Radu Ciuceanu, în încercarea de a oferi o grilă de evaluare a activității diverselor grupuri de rezistență ce au acționat în România în perioada 1944-1960, identificase zece elemente, care, întrunite, ar fi conturat ceea ce el numea „o veritabilă mișcare de rezistență”. Dintre acestea, amintim „existența unui comandament unic care să-și exercite autoritatea pe un teritoriu determinat”, „existența unui program militar elaborat într-o viziune tactică și strategică”, existența unui „manifest ideologic” unanim acceptat de membrii mișcării, „aderarea la programul politic a unor personalități”, atât din interiorul țării, cât și din exterior și, ultimul punct, „ce intră obligatoriu în repertoriul unei mișcări de rezistență: asigurarea unui minim de teritoriu și efective în cazul unei retrageri generale”¹².

¹⁰ Consătenii din Nucșoara nu se sfiiesc în zilele noastre să afirme despre membrii grupului că „fugarii «nu au luptat intenționat», «dumnealor nu au luptat în Nucșoara împotriva comuniștilor, ei n-au zis niciodată așa-ceva», «nu au fugit de comunism, ci pentru că au avut arme și nu le-au predat când a venit legea și s-au pârât între ei, au auzit că este pericol și au fugit și apoi s-a încins hora»” – cf. Aurora Liiceanu, *op. cit.*, p. 15.

¹¹ Apud Alina Mungiu-Pippidi, Gérard Althabe, *Secera și buldozerul: mecanisme de aservire a țaranului român*, Iași, Polirom, 2002, p. 81-82.

¹² Radu Ciuceanu, *Imaginea Mișcării Naționale de Rezistență în epoca de tranziție*, în Viorel Ciubotă, Gheorghe Lazin, Daniela Oltean, Claudiu Porumbăcean (coord.), *Sovietizarea nord-vestului României (1944-1950)*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1996, p. 45-46.

În opinia autorului amintit, suprapunerea acestei grile peste realitățile istorice ale epocii conduce la concluzia că „în țara noastră au existat fără tăgadă, înainte de sfârșitul conflagrației mondiale și ulterior până la sfârșitul deceniului șase, formații militare și paramilitare ce au antrenat în activitatea lor atât personalități din societatea românească civilă și militară ce au întrunit în majoritatea cazurilor caracterul unei mișcări naționale de rezistență”¹³.

Din punctul nostru de vedere, izvoarele istorice nu oferă decât o acoperire parțială a elementelor identificate de Radu Ciuceanu ca fiind definatorii pentru o mișcare de rezistență. Astfel, existența unui comandament unic a rămas la nivelul unui deziderat¹⁴, exercitarea autorității asupra unui teritoriu a fost de scurtă durată și doar în cazul unor zone foarte restrânse, iar despre existența unui „program militar” sau a unui „manifest ideologic”, și încă unanim acceptat, nu se poate vorbi decât amintind câteva timide proiecte în acest sens. Cât privește aderarea unor personalități, din interiorul și din exteriorul țării, la „programul politic” al mișcării de rezistență, aceasta s-a făcut doar la modul general, în măsura în care acest „program politic”, niciodată coerent formulat și difuzat în rândurile populației, era perceput ca fiind unul profund anticomunist. Cu alte cuvinte, opoziții regimului comunist erau cu toții de acord că regimul trebuie înlăturat cu orice preț, dar în privința momentului și a metodelor folosite și, cu atât mai mult, a evoluției ulterioare a statului român, opiniile erau foarte diversificate.

Din aceste motive, în opinia noastră, conturarea imaginii mișcării de rezistență este încă deficitară, prin menținerea în circulație a unor aprecieri și sintagme fără acoperire în realitatea istorică.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Existența unui comandament central, unic, al mișcării de rezistență a preocupat în cel mai înalt grad organele de represiune ale vremii, dar el nu a putut fi niciodată descoperit din simplul fapt că nu a existat. La aceeași concluzie au ajuns și istoricii care au studiat problema, în acest sens Dorin Dobrinu notând: „Documentele disponibile în momentul de față nu probează existența unui comandament unic al rezistenței armate anticomuniste românești” – cf. Dorin Dobrinu, *Rezistența armată anticomunistă la începutul «republicii populare»*, în „Analele Sighet 6. Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului”, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 236. În ciuda timpului scurs de la enunțarea acestei concluzii și a intrării în cercetarea științifică a noi fonduri de arhivă, concluzia rămâne valabilă, dar se menține încă în numeroase lucrări confuzia între comandamentul legionar și comandamentul mișcării de rezistență.

Revenind la necesitatea unei abordări obiective a fenomenului rezistenței armate, trebuie subliniat faptul că aceasta a fost *o reacție perfect legitimă a unui popor oprimat*. Dreptul la revoltă al poporului în momentul în care puterea politică este deturnată de la scopurile sale fundamentale a fost amplu teoretizată încă de la începuturile modernității. John Locke, întemeietorul constituționalismului modern, susținea în urmă cu mai bine de trei sute de ani¹⁵:

„Dacă o persoană îndepărtează prin forță legislativul stabilit al unei societăți și legile făcute de legiuitori conform încrederii acordate lor de către oameni, acesta îndepărtează astfel și arbitrajul pe care fiecare l-a consimțit în vederea unei hotărâri pașnice a tuturor disputelor lor și ca barieră împotriva stării de război dintre ei. Aceia care elimină sau schimbă legislativul acaparează puterea supremă, pe care nimeni nu o poate deține decât prin numirea și consimțământul oamenilor; și, distrugând astfel autoritatea, care aparține oamenilor, nimeni altcineva neputând-o stabili, ei introduc puterea pe care oamenii nu au autorizat-o, de fapt *introduc starea de război* care este aceea a forței fără autoritate. Astfel, dând deoparte legislativul stabilit de societate (la ale cărui decizii oamenii consimțeau și în care erau uniți, ca în acelea ale propriei voințe), ei rup legătura și *expun oamenii unei noi stări de război*. Iar dacă aceia care prin forță îndepărtează legislativul sunt *rebeli, legiuitorii înșiși*, așa cum s-a arătat, pot fi considerați rebeli, atunci când ei, care au fost stabiliți pentru protejarea și conservarea oamenilor, a libertăților și proprietăților acestora, le încalcă prin forță și încearcă să-i lipsească pe oameni de ele; și punându-se astfel într-o stare de război cu aceia care i-au făcut apărătorii și paznicii lor, ei devin de-a dreptul și în mod cât se poate de serios *cei mai rebeli* dintre rebeli”¹⁶.

Așadar, cei care rup „contractul social” și acaparează fraudulos puterea își exercită capacitatea legislativă în mod ilegal, astfel încât respectarea acestor legi devine caducă întrucât nu servește binelui public, ci tiraniei. În acest sens, Locke nota: „Așa cum uzurparea reprezintă exercitarea puterii la care altcineva are dreptul, *tirania* reprezintă *exercitarea puterii dincolo de drept*, ea reprezintă exercitarea

¹⁵ În analiza noastră nu împărtășim opinia lui Bertrand Russell potrivit căruia „în ceea ce privește relația dintre individ și stat, problemele timpului nostru sunt probleme noi, pe care Locke și Montesquieu nu ne pot ajuta să le rezolvăm” – cf. Bertrand Russell, *Idealurile politice. Puterea*, Antaios, 2002, p. 184.

¹⁶ John Locke, *Al doilea tratat despre cărmuire. Scrisoare despre toleranță*, București, Nemira, 1999, p. 195.

puterii la care nimeni nu are dreptul. Iar aceasta înseamnă a folosi puterea pe care fiecare o are în mâinile sale nu pentru binele acelora care îi sunt supuși, ci pentru avantajul său propriu, separat, atunci când cârmuitorul, oricum se numește el, nu face din lege regulă, ci din propria voință, iar ordinele și acțiunile sale nu sunt destinate conservării proprietăților oamenilor săi, ci satisfacerii propriei ambiții, răzbunării, lăcomii sau oricărei alte pasiuni josnice”¹⁷.

Astfel de considerații nu erau străine luptătorilor din rezistență, așa cum dovedește un document găsit asupra colonelului Uță. În acest document, în fapt un proces verbal de constituire a unui „comitet de inițiativă și acțiune”, se menționa: „În cartea politică a omenirii scrie: când poporul este profund nemulțumit de aceia care-l guvernează, de aceia care făuresc legile și de legile însăși care-l sugrumă și când altă cale pașnică de a scăpa de călăii săi poporul, de nevoile și drepturile sale, trebuie, dacă vrea să trăiască liber, să se ridice cu toate mijloacele contra uzurpatorilor puterilor politice”¹⁸.

Evident, nu toți luptătorii din rezistență aveau gradul de instrucție al unui colonel din armata română, iar numele unor teoreticieni ai liberalismului le erau, probabil, cu desăvârșire străine. Totuși, cei mai mulți dintre acești luptători aveau bine fixată în conștiință ideea că se împotrivesc unui sistem politic nelegitim, bazat pe teroare și abuzuri, impus cu ajutorul unei puteri străine de către o mână de trădători ai intereselor naționale. Așadar, lupta lor împotriva comunismului le apărea ca perfect legitimă și înțelegeau să o poarte fără reticențe, umăr la umăr cu foștii inamici politici de până mai ieri¹⁹.

Mărturie în acest sens stau și declarațiile lui Ion Gavrilă Ogoranu, care, într-un articol din 1991, nota: „pe vremea aceea nu te întreba nimeni din ce partid ai făcut parte, ci dacă ești gata să lupți și să mori pentru țara asta. Problema coloraturii politice a fost o invenție a Securității de ieri și de azi pentru a ponegri și a dezbină. Steagul ce

¹⁷ John Locke, *op. cit.*, p. 179.

¹⁸ Apud Theodor Bărbulescu, Liviu Țăranu, *Din preliminariile rezistenței armate anticomuniste. Cazul colonelului Uță*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 322.

¹⁹ Un fost luptător mărturisea că în grupurile de rezistență „erau reprezentate și partidele istorice: țărăniștii și liberalii; erau în grup și oameni fără coloratură politică; șeful grupului, Ion Paragină, era legionar, dar pe toți din grup ne unea, ca singur ideal, lupta împotriva comunismului” – Mihai Timaru, *Amintiri despre grupul Paragină*, în „Analele Sighet 6. Anul 1948-instituționalizarea comunismului”, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 261.

I-am apărât atunci a fost al națiunii române și nu al unei grupări partinice. Și apoi munții au fost la locul lor egal pentru toți tinerii acestei țări. Oricine se putea retrage să lupte în ei. Istoria însă va trebui să se mulțumească cu cei care, buni sau răi, n-au stat cu mâinile în sân, când țara se scufunda în întuneric și rușine”²⁰.

Componenta eterogenă a grupurilor de rezistență, atât din punct de vedere al originii sociale, cât și al orientării politice este demonstrată și de documente din arhivele organelor represive. Astfel, dintr-o situație statistică întocmită de D.G.S.P. în anul 1951 rezultă că, pentru cele 804 persoane arestate ca membri sau sprijinitori a 17 grupări de rezistență din munți, situația din punct de vedere profesional era următoarea: 558 țărani de diferite stări, 71 muncitori, 30 mic-burghezi, 17 funcționari, 15 preoți, 15 comercianți, 13 militari deblocați și alții. Pentru același „eșantion”, apartenența politică avea următoarea configurație: 88 foști membri ai P.N.Ț.-Maniu, 79 foști membri în Frontul Plugarilor, 73 de foști legionari, 42 foști membri ai P.C.R.²¹, 15 foști membri ai P.N.L.-Brătianu și alții²².

Astfel de statistici (cea folosită aici este departe de a fi singulară!) oferă substanță ideii de mișcare *națională* de rezistență. A fost o mișcare națională nu prin existența unui centru unic de comandă sau a unei personalități care să coaguleze diversele grupuri, ci caracterul național trebuie înțeles prin prisma structurii etnice²³, sociale și politice a membrilor, prin legăturile mai mult sau mai puțin efemere stabilite între diferitele grupări, prin scopul unic urmărit - înlăturarea comunismului. Asemenea revoluționarilor de la 1848, urmașii lor de peste un secol au luptat pentru libertăți și drepturi cetățenești, au stabilit contacte între ei și, de asemenea, cu

²⁰ „România liberă”, 30 martie 1991.

²¹ Prezența unor membri ai P.C.R. în rândul susținătorilor rezistenței este confirmată și de memorialistică: „Țura Ion, secretarul de partid din Costeni, i-a cazat pe partizani în școală, apoi i-a dat în primire unui alt membru de partid care i-a urcat în podul casei, unde avea o ascunzătoare cu perete dublu” – Aristina Pop, Adrian Brișcă, *Aristina Pop, eleva partizan...la 13 ani cu arma în mână*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 308.

²² Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, 1994, p. 82; vezi și Liviu Pleșa, *Apartenența politică a membrilor grupurilor de rezistență din Ardeal (1948-1958)*, în Gh. Onișoru (coord.), „Mișcarea armată de rezistență armată anticomunistă din România (1944-1962)”, București, Editura Kullusys, 2003, p. 141-183.

²³ Alături de români, în grupurile de rezistență s-au regăsit și maghiari, sârbi, macedoneni și tătari - Acmolă Güner, *Rezistența anticomunistă și antirusă a tătarilor din Dobrogea*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 399-408.

personalități de peste hotare și au avut de suferit o represiune orchestrată de Moscova, dornică să mențină o nouă balanță de putere în Europa. Ei pot fi grupați, dincolo de etichetele de partid, asumate sau atribuite, într-o adevărată *partidă națională* a momentului.

În vederea realizării unei analize obiective a mișcării de rezistență trebuie, inevitabil, identificate mecanismele de gândire care au condus persoane cu o origine socială foarte diversificată și cu experiență, educație și orientare politică cel puțin la fel de variată, să ia o decizie atât de importantă ca aceea a formării/alăturării unui grup de rezistență. În ce ne privește, considerăm că, pe fondul nemulțumirilor și tensiunilor acumulate, cel mai adesea decizia de a pleca în munți era precipitată de **iminența arestării**²⁴ persoanei respective.

O altă cauză a fost reprezentată de **idealismul** unor tineri a căror educație și formație profesională nu le permitea să accepte pasivi constrângerile ideologice impuse de regim²⁵.

²⁴ Vasile Motrescu, într-o scrisoare adresată comandantului Raionului de Miliție Rădăuți în 10 aprilie 1951, menționa: „Ce m-a determinat să părăsesc comuna? (...) După plecarea comandantului rusesc de la Putna, am ieșit în sat și am stat liber până în 1949, luna aprilie, ziua 10, când am fost informat din nou că sunt pus în urmărire și [sunt trecut] pe lista de ridicare împreună cu fratele Gheorghe, Precop Țugui, Gh. Țugui și alții (...) Cu o zi înainte de ridicarea fratelui meu Gheorghe și a celor mai sus menționați, am luat iarăși calea codrului în ziua de 10 aprilie 1949” – Adrian Brișcă, *Rezistența armată din Bucovina (1950-1952)*, vol. II, București, INST, 2000, p. 50-51; într-o altă scrisoare, din 13 iunie 1951, Motrescu preciza: „Oare nu pentru că iubesc libertatea și de frica deportării am pus mâna pe armă și dacă o port, cui am făcut vreun rău?” – *ibidem*, p. 62; o cercetătoare, analizând activitatea grupurilor de rezistență Nicolae Dabija și Leon și Teodor Șușman, conchide că „ambele rezistențe au la bază fuga/evitarea represaliilor noului regim” – Cristina Grigore, *Privire comparativă: Grupurile Dabija (I), Leon și Teodor Șușman (II)*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 293, în vreme ce Cosmin Budeancă atribuie retragerea grupurilor de partizani în zone de munte „în primul rând pentru a scăpa de furia noului regim” – Cosmin Budeancă, *Aspecte privind rezistența anticomunistă din Munții Apuseni. Grupul «Teodor Șușman»*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 270.

²⁵ Existența unei astfel de motivații reiese și dintr-o scrisoare încredințată de Ioan Gavrilă, liderul unui grup de rezistență din Făgăraș, profesorului Remus Budac din comuna Cârța - Făgăraș în anul 1954. În această scrisoare se menționa: „Nu am luat arma în mână pentru ambițiile noastre, ambiții deșarte de mărire omenească, nici din spirit de aventură, nici din ură pentru nimeni. Cu atât mai mult suntem departe de meschinele probleme materiale. Nici pentru pofta de îmbogățire în viitor. Nici unul dintre noi nu avem averi de apărut, nici interese de clasă. (...) Ceea ce ne-a mânat aici a fost dragostea de acest neam, liberă de orice meschinărie” - Ion Gavrilă Ogoranu, *O mărturie din arhiva Securității*, în „Analele Sighet 8”, București, Fundația Academia Civică, 2000, p. 576.

De asemenea, una dintre motivațiile cu o pondere importantă în constituirea unor nuclee de rezistență sau în izbucnirea unor revolte împotriva regimului au reprezentat-o **nemulțumirile de ordin social-economic**²⁶.

Convingerile religioase s-au numărat printre cauzele care au potențat dezvoltarea rezistenței anticomuniste. Desființarea cultului greco-catolic la 1 decembrie 1948 și măsurile de prigoană luate împotriva unor credincioși și preoți ai acestui cult au provocat și ele plecarea în munți²⁷ a unor persoane urmărite de Securitate²⁸ sub denumirea de „nereveniți”²⁹. Tot din motive religioase au plecat în munți sau au sprijinit lupta armată anticomunistă și credincioși și ierarhi ortodocși³⁰ sau neo-protestanți.

Un alt factor care i-a determinat pe mulți români să organizeze sau să adere la un grup de rezistență l-a reprezentat **încrederea într-o intervenție americană împotriva comunismului**³¹.

²⁶ Florian Banu, *Intrarea în rezistența armată anticomunistă – motivații individuale și colective*, în „Arhivele Totalitarismului”, an X, nr. 36-37, (3-4/2002), p. 88-89; în această privință, Dorin Dobrinu nota: „Rezistența armată anticomunistă din România a avut câteva cauze generale, în principal represiunea politică și economică («naționalizarea», cotele excesive și colectivizarea agriculturii), dar și determinări particulare, care au variat de la o regiune la alta” – Dorin Dobrinu, „Oamenii de pădure”. *Rezistența armată anticomunistă din nordul Transilvaniei (1945-1958)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Bariț» din Cluj Napoca”, XLIII, Series Historica, 2004, p. 317.

²⁷ Ștefan Bellu, *Rezistența în Munții Maramureșului*, în „Analele Sighet 2”, București, 1995, p. 320.

²⁸ Dintre preoții greco-catolici activi în mișcarea de rezistență îi amintim pe Rosa Simion și Jaflea din comunele Poșaga de Sus și Poșaga de Jos (Turda) care au activat în gruparea Șuşman Leon – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Penal, dosar nr. 31, vol. I, f. 47-48.

²⁹ Denumirea derivă din „Actul de revenire al credincioșilor greco-catolici”, semnat la Alba-Iulia la 21 octombrie 1948.

³⁰ Vezi cazul starețului mănăstirii Tismana, Gherasim Iscu, implicat în „Mișcarea Națională de Rezistență” – A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 4, vol. IV, f. 20-22; Gruparea Arsenescu a depus jurământ de credință pentru neamul românesc și regele Mihai la schitul Cetățuia în fața ieromonahului Pimen Bărbieru – cf. C. Aioanei, C. Troncotă, *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”* în „Magazin Istoric”, nr. 1/1996, p. 3; vezi o imagine de ansamblu în Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist. 1945-1958*, vol. I, București, 2001, *passim*.

³¹ Gheorghe Onișoru, *Vin americanii!*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol» Iași, tom XXXIII, 1998, p. 231-233; Cornel Jurju, *Mitul «venirii americanilor». Studiu de caz: rezistența anticomunistă de la Huedin*, în „Anuarul de Istorie Orală”, tom III, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 175-194; Florian Banu, *Mitul venirii americanilor reflectat în documentele*

După ce am enumerat mai sus principalii factori care au determinat constituirea sau alăturarea la grupurile de rezistență, **scopul principal** urmărit de aceste grupări poate fi ușor evidențiat: **înlăturarea regimului comunist instituit în România**³². Dacă acesta era *scopul final* al mișcării de rezistență, trebuie menționat că cele mai multe dintre grupări erau conștiente că, singure, nu vor putea niciodată să răstoarne regimul. Prin urmare, majoritatea grupurilor au urmărit menținerea în stare de libertate a membrilor, constituirea unor depozite de armament și muniție și realizarea unei rețele de sprijin în zonele limitrofe. Aceste obiective imediate erau subsumate viitoarelor acțiuni de gherilă ce urmau a fi întreprinse în momentul izbucnirii unei confruntări militare între Uniunea Sovietică și Occident. Ca obiective conexe pot fi amintite menținerea unei stări de neîncredere în regimul comunist³³, terorizarea activiștilor de partid și efectuarea unor acte minore de sabotaj³⁴. La nivel

Securității, în „Arhivele Totalitarismului”, an XII, nr. 44-45 (3-4/2004), p. 34-46; Cristina Grigore, referindu-se la rezistența din Ardeal, nota că „mitul venirii americanilor a fost un catalizator deosebit” – *loc. cit.*, p. 282; se pare că în epocă circula și un cântec cu refrenul „Ține, Doamne, partizanii, până vin americanii!”. Există, totuși, și luptători care, se pare, nu au mizat pe această intervenție externă, Ion Gavrilă-Ogoranu notând: „Nu ne-am bazat niciodată acțiunile pe iluzia venirii americanilor, aveam în față întreaga putere militară a Securității susținută de imensul puhoi al Internaționalei comuniste și totuși am făcut acest pas. Nu convingerea că noi vom obține victoria ne-a mânat, ci doar speranța că ziua biruinței va veni cândva, oricât de îndepărtată, și că trebuia să contribuim fiecare cu riscul, cu jertfa noastră. Acțiunea a pornit din dragoste de țară, din credința că adevărul nu poate fi înfrânt până la urmă, din durerea de a ne vedea pământul și legea străbună pângărită de o stăpânire străină, fără Dumnezeu și lege” - Ion Gavrilă, *Oameni care fac istoria*, în „Din documentele rezistenței”, Arhiva Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, nr. 3, 1991, p. 114-115.

³² Vorbind de rezistența anticomunistă din Banat, un fost deținut politic nota că aceasta „era o formă de luptă ce se organiza pentru subminarea regimului de democrație populară de la noi și - de ce nu? – schimbarea lui prin forță” – Emil Sebeșan, *Rezistența anticomunistă din Banat. 1948-1949*, în Ilie Popa, *op. cit.*, p. 252.

³³ Gavril Vatamaniuc declara, în 1994, că „scopul nostru era de a întreține vie flacăra speranței în rândurile maselor de țărani exploatați și batjocoriți de comuniști, speranța în izbăvirea României prin venirea americanilor pe care-i așteptam ca eliberatori. Declanșarea războiului între americani și sovietici era momentul potrivit pentru a trece cu adevărat la acțiune” – *apud* Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan*. VI, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 3/1995, p. 94.

³⁴ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, 1994, p. 78.

de intenție pot fi amintite și lichidarea liderilor comuniști³⁵, controlul circulației pe unele drumuri naționale sau distrugerea unor poduri, tunele, linii telefonice³⁶.

Dintre aceste obiective numai o mică parte au putut fi atinse, astfel că se poate afirma că **principalul impact al mișcării de rezistență s-a situat la nivelul mentalului colectiv**, prin menținerea în rândul populației a speranței că regimul comunist nu este ireversibil și prin evidențierea caracterului ilegal al acestui regim³⁷. Acest efect asupra populației era conștientizat și de forțele de represiune din epocă. Astfel, colonelul Breban Iosif, directorul Regiunii M.A.I. Cluj, sublinia în septembrie 1958 impactul pe care l-au avut grupurile de rezistență în frânarea procesului de „transformare socialistă a agriculturii”: „banda lui Capotă a ținut un întreg raion că nu s-a putut organiza nici măcar o întovărire și G.A.C., ca numaidcât după arestarea lor să se treacă la constituirea acestora. De asemenea, când cele două bande ale lui Șușman au fost distruse, s-a putut trece la forma aceasta de socializare a agriculturii”³⁸.

Cât despre posibilitatea dislocării regimului comunist fără intervenția unui factor extern, ea a fost considerată iluzorie de cei mai mulți luptători, chiar dacă unii cercetători de azi tind să ia în calcul și o asemenea posibilitate³⁹. În ce ne privește,

³⁵ Dorin Dobrinu, *Rezistența armată anticomunistă la începutul «republicii populare»*, în „Analele Sighet 6. Anul 1948-instituționalizarea comunismului”, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 220.

³⁶ Vezi manifestul „Deșteaptă-te Române”, semnat Mișcarea Națională de Rezistență și difuzat în august 1948, în Miodrag Milin (coord.), *Rezistența armată anticomunistă din Munții Banatului în documente*, București, 2000, p. 128-130.

³⁷ Menținerea speranței în rândul populației a fost permanent în atenția luptătorilor din rezistență. În 1952, Ion Gavrilă, liderul unui grup de rezistență, se adresa unor turiști în Munții Făgăraș: „Spuneți, vă rog, oamenilor din țară că mai există un colț din Regatul României care nu și-a plecat capul înaintea comuniștilor. Și atâta timp cât ne vor sta capetele pe umeri, acest colț de țară va fi liber. Spuneți-le să-și păstreze încrederea că într-o zi toată România va fi liberă” – Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc. Din rezistența anticomunistă în Munții Făgăraș*, vol. I, Timișoara, Editura Marineasa, 1993, p. 304.

³⁸ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 105, f. 139.

³⁹ Importanța factorului extern era corect sesizată și de analiștii occidentali din epocă. Astfel, o analiză realizată de C.I.A. la 21 aprilie 1955 preciza: „În condițiile Războiului Rece, rezistența activă care încă mai există se așteaptă să dispară, pe măsură ce controalele de securitate ale regimului se intensifică și atât timp cât nu există indicii pozitive din partea Occidentului. Pot exista sporadic raiduri tip gherilă, dar numai de importanță locală, în special în zonele mai greu accesibile ale României. (...) Amploarea

împărtășim opinia formulată de istoricul britanic Dennis Deletant, anume că mișcarea armată de rezistență „niciodată nu a amenințat să răstoarne regimul comunist”⁴⁰. În același timp, ne grăbim să adăugăm că „... spre deosebire de putere, eroismul nu este întotdeauna de partea celor care înving. Victoriile, până la urmă, nu se judecă numărând morții de pe câmpul de bătălie, ci mersul istoriei. Iar din acest punct de vedere putem socoti că învinșii, ucișii, încarcerării și torturații anilor '50 sunt, de fapt, adevărații învingători”⁴¹.

Având în vedere cele expuse mai sus, considerăm că o rigoare sporită în folosirea atributului „anticomunist” pentru diverse grupuri ce au acționat în munții României în perioada 1944-1962 ar fi binevenită pentru istoriografie⁴². Din punctul nostru de vedere, nu atât impulsul care a determinat formarea unui grup înarmat, cât *obiectivele* acestuia și, mai ales *acțiunile concrete* întreprinse de acest grup sunt definatorii pentru statutul său⁴³. Cu alte cuvinte, chiar dacă persoane persecutate

rezistenței organizate active va depinde de situația militară din Europa, în special de forțele Vestului apropiate și de atitudinea țărilor din Pactul Balcanic, în special Iugoslavia” – apud „Jurnalul național”, 31 august 2005

⁴⁰ Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc. 1948-1965*, Iași, Polirom, 2001, p. 181.

⁴¹ Varujan Vosganian, *Omagiu Elisabetei Rizea*, în „Rost”, nr. 36, anul IV, februarie 2006, p. 39

⁴² Autorii volumului al III-lea din „Cartea Albă a Securității” subliniau, cu drept cuvânt, că „... presa trece în contul rezistenței anticomuniste din România acțiuni și organizații care au fost inventate, de fapt, de Securitate” - Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. III, București, 1995, p. 50; motivațiile „inventării” unor astfel de grupuri „anticomuniste” erau diverse, de la organizarea unor „fuziuni” cu grupuri reale de luptători, în scopul lichidării acestora, până la raportarea de succese în fața forurilor superioare. În acest sens, Arnău Nicolae din Codlea, arestat în iulie 1958, își amintea în anii '90 șocul pe care l-a avut la procesul ce i s-a intentat: „Spre uimirea noastră, din rechizitoriul procurorului a rezultat că-am fost comandantul și îndrumătorul organizației «Vulturul Negru», ce urmărea distrugerea de poduri și fabrici din Azuga, aruncarea în aer a uzinei electrice, iar prin întruniri căutam să începem revoluția ca în Ungaria. Acuzații complet false, inventate de securiști. Fiecare dintre acești securiști a fost premiat cu câte 5.000 lei, iar noi, am primit și noi un premiu de câte 18 și respectiv 20 ani muncă silnică” - „Din documentele rezistenței”, Arhiva Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, nr. 3, 1991, p. 157.

⁴³ O abordare prin prisma acțiunilor concrete realiza în anul 1949 și atașatul militar francez în România, Serge Henri Parisot. Acesta, solicitat să ofere Parisului informații despre mișcarea de rezistență armată anticomunistă, despre care existau unele informații de la exilații români din Franța, nu a ezitat să califice această mișcare drept un „produs al imaginației”, afirmând că „chiar dacă se găsesc în munții României oameni care se situează pe o poziție contrară regimului, aceștia sunt doar

politic s-au refugiat în munți, formând un grup ce-și propunea să contribuie la înlăturarea regimului comunist într-o conjunctură favorabilă (determinată de evenimente externe sau interne), lipsa oricărei acțiuni (militare, propagandistice sau de altă natură) împotriva autorităților civile sau militare descalifică respectivul grup din postura de „grup de rezistență armată anticomunistă”⁴⁴.

De aceea, comunicarea noastră se dorește o pledoarie pentru o abordare echilibrată, nuanțată, a rezistenței armate anticomuniste. Așa cum sublinia o cercetătoare, „dacă vrem să respectăm adevărul psihologic, nu trebuie să ne temem că dezonorăm eroii. Iar dacă vrem să răspundem nevoii psihologice de absolut, trebuie să renunțăm la a-i dezonora, trebuie să punem o distanță între eroi și noi, pentru că doar așa ei rămân eroi”⁴⁵.

Considerăm, așadar, că după o perioadă de acumulări, în care vocea victimelor trebuia cunoscută și ascultată, după deschiderea spre cercetare a unor vaste fonduri arhivistice, este momentul realizării unor studii din perspective disciplinare diferite, al unor sinteze care să depășească etapa narațiunii și să privilegieze analiza istorică.

În încheiere, credem că, la frecvențele interogații privind utilitatea cercetărilor istorice într-un domeniu atât de controversat ca acela al rezistenței armate anticomuniste, cel mai adecvat răspuns a fost oferit de o supraviețuitoare a acelei dramatice încheștări. În, probabil, ultimul său interviu, Lucreția Jurj, luptătoare în munți vreme de patru ani (1950-1954) și deținută politic vreme de zece ani (1954-1964), la întrebarea reporterului: „De ce v-ați decis, după Revoluție, să vă destăinuiți?”, a răspuns fără ezitare:

„Pentru cei morți. Nu m-ar fi iertat Dumnezeu niciodată. Numai eu am rămas, trebuie să vorbească cineva despre ei. Ar fi fost păcat să nu știe nimeni cum au

refugiați de frica autorităților și nu formează în nici un caz o organizație de rezistență” – *apud* Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Aventurile unui atașat militar francez în România populară*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, serie nouă, vol. 4/2005, p. 107

⁴⁴ De exemplu, analizând constituirea și activitatea „grupului Arnota”, o autoare afirmă că „oamenii care formau grupul nu aveau ca obiectiv întreprinderea unei acțiuni de amploare împotriva regimului. (...) Nu se poate vorbi în cazul grupului Arnota de o organizație în adevăratul sens al cuvântului, deși Securitatea îi cataloga astfel, deoarece aceștia nu dispuneau de un program sau de un plan de acțiune împotriva regimului (...) și au avut ca unic scop evitarea arestării lor”. În ciuda acestor considerații, titlul studiului respectiv sugerează o concluzie opusă – cf. Monica Grigore, *Grupul Arnota – un episod al rezistenței anticomuniste românești din nordul Olteniei*, în Gh. Onișoru (coord.), *op. cit.*, p. 102-103.

⁴⁵ Aurora Liiceanu, *op. cit.*, p. 13.

dispărut, cum a fost viața lor. Pentru ei am vorbit... nu pentru mine. Pe ei am vrut să-i scot din morți și să-i aduc între cei vii. Și ei cred că sunt mulțumiți acolo unde sunt. Eu eram obligată să vorbesc. De abia așteptam să mă întrebe cineva... Parcă îmi venea să strig pe stradă! Îmi face plăcere să vorbesc, măcar că a fost greu la început. O fost lucruri dureroase și o suferit și ei. Dintr-o familie așa de mare și bine încheată... s-o ales prafu'. Istoria trebuie să meargă înainte și istoria tot cu oameni care au vorbit s-a făcut, nu?"⁴⁶.

Cu aceste cuvinte, Lucreția Jurj răspundea nu doar întrebării reporterului ci, involuntar, contura posibile răspunsuri pentru ceea ce un istoric occidental identifica drept „un set de întrebări referitoare la amintirile neplăcute cu care se confruntă toți oamenii și toate țările care au trecut prin experiențe groaznice: deturnări, detenții, torturi sau – pentru colectivități – ocupații, războaie, dictaturi, genocid”⁴⁷.

Aceste întrebări sunt, în esență, patru la număr: „*dacă* să amintim și să tratăm trecutul în întregime, în oricare dintre diversele moduri disponibile, sau pur și simplu să încercăm să-l uităm și să privim în viitor; *când* să îl abordăm, dacă e să îl abordăm; *cine* să o facă; și, ultima, dar nu cea din urmă, *cum?*”⁴⁸. Aceste întrebări, în opinia noastră, reclamă un răspuns și în cazul studierii mișcării de rezistență armată anticomunistă.

În privința primelor două întrebări răspunsurile au și fost date și sunt evidente: DA, este necesar și util să rememorăm trecutul, sub toate aspectele sale, și acest lucru trebuie să se întâmple ACUM, respingând pseudo-argumentele celor care, mânați de rațiuni politice, invocă necesitatea distanțării temporale de faptele analizate pentru a înțelege semnificația lor. Mult mai delicat este răspunsul la întrebarea *cine* trebuie să „trateze” trecutul.

Timothy Garton Ash surprinde foarte corect faptul că oferirea unui răspuns credibil la întrebarea *cine?* este strâns legată de găsirea soluțiilor la întrebarea *cum?*. În încercarea de a identifica un răspuns pentru ultima întrebare, autorul amintit identifica trei mari căi: procese, epurări sau lecții de istorie.

⁴⁶ Interviu cu Lucreția Jurj realizat de Octavian Coman, în „Revista 22”, an XIV, nr. 766, 11-18 noiembrie 2004.

⁴⁷ Timothy Garton Ash, *Istoria prezentului. Eseuri, schițe și relatări din Europa anilor '90*, Iași, Polirom, 2002, p. 224.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 227.

În societatea românească post-comunistă, evoluția din ultimii 16 ani pare să fi oferit deja răspunsul. Eventualele procese prin care responsabilii de ororile regimului comunist să fie pedepsiți au rămas la stadiul unor deziderate clamate de o parte a societății civile. Este adevărat că, de câteva luni, a fost creat Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului din România, care își propune și inițierea unor acțiuni cu caracter penal, dar, deocamdată, opinia publică este sceptică în privința finalizării unor astfel de acțiuni⁴⁹.

Cât despre epurări administrative, mai cunoscute sub termenul *lustratie*, consacrat de experiența cehă, în România clasa politică nu a dorit așa ceva, o lege a lustratiei aflându-se încă în stadiul de proiect rătăcit prin birourile parlamentare⁵⁰.

Evident, rămâne doar calea *lecțiilor de istorie*. Scopul acestora ar putea fi comparat cu obținerea unui *catharsis* colectiv, precum cel binecunoscut din tragedia greacă. Acesta ar putea realiza o trecere fluentă de la „adevăr” la „reconciliere”, proces atât de necesar în întreaga societate, dar mai cu seamă în acele mici colectivități care au participat direct, într-un fel sau altul, la mișcarea armată de rezistență anticomunistă (cazul comunei Nucșoara este din nou relevant).

Optând pentru această cale a abordării trecutului, obținem și răspunsul la întrebarea *cine să facă acest lucru?*: istoricii de profesie, evident sprijiniți de alți profesioniști (sociologi, psihologi, etnologi), dar, nu în ultimul rând, de supraviețuitorii mișcării de rezistență⁵¹.

Căile prin care acest scop poate fi atins sunt multiple. Valențele pozitive ale mișcării de rezistență pot fi evidențiate prin studii, analize, filme, precum și prin

⁴⁹ În Cehia a funcționat un Birou pentru Documentare și Investigare a Crimelor Comunismului, dar rezultatele activității acestuia au fost „sporadice, fragmentare și neconcludente de obicei” – *ibidem*, p. 232.

⁵⁰ Pe 11 martie 2006 s-au împlinit 16 ani de la adoptarea „Proclamației de la Timișoara” al cărei punct 8 viza tocmai realizarea unei lustratii a societății românești, iar propunerea legislativă privind lustratia înregistrată la Senatul României în 13 iunie 2005 de un grup de parlamentari P.N.L. se află încă, în momentul redactării acestui text, în dezbaterile Comisiei Juridice.

⁵¹ Referindu-se la studierea mișcării armate de rezistență, Ion Gavrilă, unul dintre acești supraviețuitori, era de părere că trebuie „să vină istorici tineri, cu sufletul curat ca și al tinerilor de atunci. Numai ei vor putea înțelege ce a fost” - „România liberă”, 30 martie 1991.

includerea în circuitul muzeistic a unor expoziții permanente⁵² sau temporare, realizate profesionist, sau prin inserarea în manualele școlare de istorie a românilor a unor capitole referitoare la această problemă.

Toate aceste posibilități trebuie folosite cu maxim discernământ, întrucât „studiind moștenirea dictaturii, ți se reamintește realist cât de dificil este să stabilești orice adevăr istoric. În particular, după o astfel de schimbare de regim, descoperi cât de profund neîntemeiată este orice mărturie retrospectivă”⁵³.

Ca o concluzie finală, credem că toți cei care studiază și valorifică teribilul episod al mișcării de rezistență armată anticomunistă trebuie să aibă în permanență în memorie cuvintele lui Cornel Drăgoi, fost membru în gruparea Arsenescu-Arnăuțoiu:

„Important este să spunem numai ce știm sigur, nu este nevoie să strecurăm... să hiperbolizăm. Faptele noastre sunt oricum destule ca să facă o istorie”⁵⁴.

Publicat în *Rezistența anticomunistă – cercetare științifică și valorificare muzeală*, vol. I, editori Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, Iulia Pop, Cluj-Napoca, Argonaut, 2006, pp. 299-314

⁵² Astăzi, diverse foruri discută cel puțin trei variante (care nu se exclud reciproc) privind conservarea muzeală a experienței totalitare. Astfel, se dorește înființarea unui „Muzeu Național al Rezistenței Anticomuniste”, a unui „Memorial al Suferinței Românești” sau a unui „Muzeu al Terorii Comuniste”.

⁵³ Timothy Garton Ash, *op. cit.*, p. 240.

⁵⁴ *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara. Mărturia lui Cornel Drăgoi. Culese și editate de Irina Nicolau și Theodor Nițu*, București, Humanitas, 1993, p. 108.